YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

16 päivänä maaliskuuta 2005 *

Asiassa T-283/02,

EnBW Kernkraft GmbH, aiemmin Gemeinschaftskernkraftwerk Neckar GmbH, kotipaikka Neckarwestheim (Saksa), edustajanaan asianajaja S. Zickgraf,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään S. Fries ja F. Hoffmeister, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

jossa kantaja vaatii EY 288 artiklan nojalla korvausta vahingosta, jonka se väittää kärsineensä sen vuoksi, että komissio ei ole maksanut korvausta palveluista, jotka se on suorittanut TACIS-ohjelman yhteydessä Zaporojién (Ukraina) ydinvoimalaan liittyen,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja H. Legal sekä tuomarit V. Tiili ja V. Vadapalas,

kirjaaja: hallintovirkamies D. Christensen,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 22.9.2004 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asiaa koskevat oikeussäännöt ja tosiseikat

1 Teknisen avun ohjelmassa uusien itsenäisten valtioiden hyväksi (Programme for technical assistance to the Commonwealth of Independent States) (TACIS), joka ajanjaksolla 1.1.1996–31.12.1999 perustui avun toimittamisesta uusille itsenäisille valtioille ja Mongolialle niiden talouden uudistamiseksi ja elvyttämiseksi 25 päivänä kesäkuuta 1996 annettuun neuvoston asetukseen (Euratom, EY) N:o 1279/96 (EYVL L 165, s. 1), säädetään muun muassa ydinturvallisuuteen liittyvästä avusta.

2 PHARE/TACIS-rahastosta rahoitettujen palvelusopimusten tekemistä koskevien yleisten ehtojen (General Conditions for Service Contracts financed from PHARE/TACIS Funds) siinä versiossa, jota sovellettiin käsiteltävänä olevan asian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, vahvistetaan TACIS-sopimuksiin sovellettavat säännöt (jäljempänä yleiset TACIS-ehdot).

3 EnBW Kernkraft GmbH:lla, aiemmin Gemeinschaftskernkraftwerk Neckar GmbH (jäljempänä kantaja tai GKN), on vuodesta 1994 alkaen ollut sopimussuhteita komissioon TACIS-ohjelman yhteydessä liittyen Zaporojiéssa, Ukrainassa, olevan ydinvoimalan laitospaikalla annettavaan apuun.

4 Ensimmäinen palvelusopimus tehtiin 12 kuukaudeksi syyskuussa 1994, ja sen budjetti oli 552 656 euroa. Sopimuksessa sovittiin eri hankkeiden toteuttamisesta laitteiston turvallisuuden takaamiseksi. Hankkeen hallinnoinnista vastasi kantajan palkkaama insinööri Hoensch, joka pääasiallisesti vastasi eri hankkeiden johdosta ja niiden toteuttamiseksi sopimusten nojalla työskentelevän henkilöstön yhteistoiminnan järjestämisestä.

5 Toinen palvelusopimus tehtiin 15 kuukaudeksi syyskuussa 1995 ja sen budjetti oli 1 299 090 euroa. Tämän sopimuksen voimassaoloa jatkettiin ensimmäisellä täydennyksellä seitsemällä kuukaudella ja 990 910 euron lisäbudjetilla, sitten toisella täydennyksellä kahdeksalla kuukaudella. Toinen sopimus päättyi siis maaliskuun 1998 lopussa.

6 Tilintarkastustuomioistuin antoi 10.4.1997 Ukrainalle myönnetystä TACIS-tuesta erityiskertomuksen N:o 6/97, johon oli liitetty komission vastaukset (EYVL C 171, s. 1). Tässä kertomuksessa arvosteltiin muun muassa sopimusten tekemistä taannehtivin vaikutuksin.

7 Kolmas palvelusopimus (jäljempänä kolmas sopimus), joka koski laitospaikalla annettavaa apua vuonna 1996, tehtiin 17.7.1997, alun perin 19 kuukaudeksi. Se siis päättyi 17.2.1999, ja sen budjetti oli 800 000 euroa. Sopimuksen 10 artiklan mukaan kaikki sopimukseen liittyvät tai siihen perustuvat riidat oli ratkaistava Brysselin tuomioistuimissa.

8 Komission Kievissä (Ukraina) olevan delegaation jäsenet kirjoittivat 30.12.1997 päivätyssä pääosaston "Ulkosuhteet: Eurooppa ja uudet itsenäiset valtiot, yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, ulkomaanedustustot" virkamies Lütkemeyerille osoitetussa kirjeessään seuraavaa:

"Hankkeen hallinnoinnista vastaava — — Hoensch on sitoutunut ilman komission ennalta antamaa suostumusta ja johtanut ukrainalaista sopimuskumppania harhaan. Olisimme erittäin kiitollisia, jos voisitte antaa Hoenschille tiukat ohjeet tämän kysymyksen osalta."

9 Tämän saman pääosaston linjan "Suhteet uusiin itsenäisiin valtioihin ja Mongoliaan" Ydinturvallisuus ja energia-alan toimien koordinointi -nimisen yksikön päällikkö Jousten osoitti kantajalle 15.4.1998 päivätyn kirjeen, jossa se kehotti tätä valmistelemaan ehdotuksen laitospaikalla annettavaa apua koskevasta sopimuksesta vuodelle 1997 (jäljempänä neljäs sopimus).

10 Kantaja osoitti 20.5.1998 Joustenille ehdotuksensa neljänneksi sopimukseksi. Kantaja lähetti Joustenille 16.7.1998 laajennetun ehdotuksen kyseiseksi sopimukseksi. Kantaja ilmoitti 29.7.1998 komissiolle pankkiyhteystietonsa. Kantaja lähetti 26.8.1998 ehdotuksensa muutetun version Joustenille ja ilmoitti, että muutokset koskivat liitettä 6. Kantaja osoitti 23.9.1998 hänelle uuden ehdotuksen, jossa se viittasi 10.9.1998 pidettyyn kokoukseen.

11 Osapuolet hyväksyivät elokuussa 1998 kolmannen sopimuksen ensimmäisen täydennyksen (jäljempänä ensimmäinen täydennys), jolla muutettiin kolmannen sopimuksen 2 ja 4 artiklaa sekä liitteitä A, B, C ja D ja jolla jatkettiin alkuperäistä sopimusta 17 kuukaudella niin, että se päättyi 17.7.2000.

12 Kievin delegaation väliaikainen päällikkö Giuglaris totesi 2.10.1998 päivätyssä Joustenille osoittamassaan kirjeessä haluavansa "muistuttaa aiemmasta ehdotuksestaan, joka koski mahdollisuutta korvata Hoensch hankkeen johdossa".

13 Kantaja osoitti 9.10.1998 Joustenille neuvottelutilannetta koskevan kirjeen, jonka se päätti toteamukseen, että se ylläpiti toiveita siitä, että palvelusopimus tulee tosiasiallisesti voimaan aivan lähiaikoina.

14 Jousten vastasi kantajalle 20.10.1998 päivätyllä kirjeellään, jossa hän esitti yhteenvedon kantajan ehdotuksiin liittyvistä pääasiallisista ongelmista. Hän myös ehdotti kantajalle sellaisen sopimuksen tekemistä, jonka ulkopuolelle jätetään työt, joiden osalta ei vielä ole päästy sopimukseen. Hän totesi kirjeessään seuraavaa:

"Jos GKN ei [tekniset viitetiedot] vastaanotettuaan halua jättää tätä tehtävää koskevaa tarjousta, ehdotamme enempien viivästysten välttämiseksi, että tehdään jäljellä olevia töitä koskeva sopimus (vuoden 1997 ohjelman toteuttaminen jne.)."

15 Tämän kirjeen johdosta kyseisen yksikön apulaispäällikkö O'Rourke pyysi kantajaa 23.10.1998 päivätyllä kirjeellään toimittamaan hänelle neljännen sopimuksen korjatun version.

16 Tilintarkastustuomioistuin antoi 12.11.1998 erityiskertomuksen N:o 25/98 Euroopan unionin Keski- ja Itä-Euroopassa (KIE) sekä uusissa itsenäisissä valtioissa (UIV) ydinturvallisuuden alalla toteuttamista toimista (vuodet 1990–1997), johon oli liitetty komission vastaukset (EYVL 1999, C 35, s. 1). Tässä kertomuksessa arvosteltiin erityisesti sitä, että henkilöstöresurssit olivat riittämättömät ohjelmien toteuttamisen asianmukaisen seurannan kannalta.

17 Kievin valvontaryhmä laati 20.11.1998 kertomuksen, joka koski kolmannessa sopimuksessa tarkoitettua laitospaikalla annettavaa apua.

18 Jousten osoitti hankkeen hallinnoinnissa avustavalle Zaissille 23.11.1998 kirjeen, jossa hän viittasi viimeksi mainitun 2. ja 4.11.1998 päivättyihin kirjeisiin ja kommentoi kyseisissä kirjeissä O'Rourkea kohtaan esitettyjä syytöksiä ja päätti kirjeensä seuraavasti:

"Yhteistyömme voi jatkua ainoastaan siinä tapauksessa, että liikesuhteet palaavat normaaleiksi."

19 Niin ikään Zaissille osoitetussa, 26.11.1998 päivätyssä kirjeessään yhteisön ulkopuolisille maille suunnattua yhteisön apua hallinnoivan toimialan "Eurooppa-hankkeet (Keski- ja Itä-Eurooppa, uudet itsenäiset valtiot ja Länsi-Balkan) — yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka" Ydinturvallisuus-nimisen yksikön päällikkö Doucet viittasi 8.7.1998 annettuun kertomukseen sopimuksen etenemisestä ja totesi, että kertomukseen sisältyvät kommentit olivat henkilökohtaisia arvioita, jotka ovat ristiriidassa Hoenschille hankkeen hallinnoinnista vastaavana annetun tehtävän kanssa. Hän jatkoi todeten, että "komissio odottaa, että [kantaja] ryhtyy ratkaiseviin toimenpiteisiin hankkeen hallinnoinnin suhteen".

20 Kantaja lähetti 3.12.1998 Joustenille neljännen sopimuksen korjatun version, jossa hän totesi, että sääntelemättömät aiheet oli yhtä lukuun ottamatta otettu huomioon.

21 Jousten vastasi kantajalle faksitse 22.12.1998, että toimeksiannot (terms of reference) oli toimitettu Doucet'lle ja että hän ottaisi kantajaan yhteyttä muiden seikkojen ja kantajan ehdotuksen liitteiden osalta.

22 Kantaja lähetti 24.2.1999 komissiolle kertomuksen sopimuksen etenemisestä ajanjaksona 1.12.1998–31.1.1999.

23 Kantaja osallistui komission kanssa 16.3.1999 pidettyyn kokoukseen.

24 Kantaja lähetti Doucet'lle 14.4.1999 kirjeen, joka sisälsi yhteenvedon niistä sääntelemättömistä aiheista, joista oli keskusteltu 16.3.1999 pidetyssä kokouksessa.

25 Kantaja lähetti samana päivänä Doucet'lle myös uuden version neljännestä sopimuksesta ja ilmoitti, että kyseessä oli toimeksiantojen kokonaan korjattu versio.

26 Komission pääosaston "Ulkosuhteet: Eurooppa ja uudet itsenäiset valtiot, yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, ulkomaanedustustot" linjan "Suhteet uusiin itsenäisiin valtioihin ja Mongoliaan" johtaja Summa lähetti 7.5.1999 kirjeen Bundesministerium der Finanzenin (Saksan liittovaltion valtiovarainministeriö) Möllerille vastauksena

viimeksi mainitun 25.2.1999 päivättyyn kirjeeseen, joka koski ydinturvallisuuden TACIS- ja PHARE-ohjelmia.

27 Kievin valvontaryhmä laati 20.5.1999 kertomuksen kolmannen sopimuksen mukaisesta laitospaikalla annettavasta avusta. Se totesi kertomuksessa muun muassa, että budjetin mukaiset varat oli käytetty ja että sopimuksen mukaan kantajan piti jatkaa tiettyjen palvelujen suorittamista, mikä oli taloudelliselta näkökannalta mahdotonta.

28 Kokous, johon osallistuivat kantaja ja komission edustajat, pidettiin 12. ja 13.7.1999.

29 Tämän kokouksen jälkeen kantaja lähetti 21.7.1999 yhteisön ulkopuolisiin maihin suunnattua yhteisön apua hallinnoivan toimialan virkamies Vadélle "kokonaan korjatun version" toimeksiannoista.

30 Vadé lähetti kantajalle 22.7.1999 kirjeen, jossa lueteltiin tärkeimmät kokouksessa käsitellyt seikat.

31 Doucet ilmoitti kantajalle 28.7.1999 Zaissille osoittamassaan kirjeessä, että hän ei voinut hyväksyä hankkeita U1.03/96B, U1.03/96D2 ja U2.03/96 koskeviin tarjouksiin liittyvää teknistä arviointia.

32 Zaiss vastasi komissiolle 29.7.1999 ja antoi kyseisiä kolmea hanketta koskevat selitykset. Lisäksi hän viittasi lupaukseen, jonka komissio hänen mukaansa oli tehnyt 16.3.1999 pidetyssä kokouksessa ja jonka mukaan komissio kattaisi kaikki kantajalle ennen neljännen sopimuksen allekirjoittamista aiheutuneet kulut.

33 Doucet vastasi Zaissille faksitse 2.8.1999 kolmen hankkeen arvioinnin osalta, että kantajan kanta voitiin tulkita vain siten, että se kieltäytyi suorittamasta tarpeellista uudelleenarviointia.

34 Hoenhcs lähetti 6.8.1999 Doucet'lle kirjeen, joka koski hankkeen U2.03/96 teknistä arviointia.

35 Kantaja lähetti Doucet'lle 25.8.1999 ehdotuksen toiseksi täydennykseksi, joka sisälsi kolmannen sopimuksen ja ensimmäisen täydennyksen muutokset, ja viittasi 16.3.1999 pidettyyn kokoukseen sekä omaan 14.4.1999 päivättyyn kirjeeseensä. Tässä ehdotuksessa alkuperäistä budjettia korotettiin 457 163 eurolla.

36 Doucet totesi 16.9.1999 Zaissille osoittamassaan kirjeessä seuraavaa:

"[Faksiin, joka lähetettiin 2.8.1999] ei ole vielä annettu tyydyttävää vastausta, minkä lisäksi julkinen ostaja (GOPA) [group of political advisors tai poliittisten neuvonantajien ryhmä] on selvittänyt, että GKN väittää, että se ei kykene suorittamaan tiettyjä sellaisia vastaanottamisia laitospaikalla, joista on sovittu [kolmannessa] sopimuksessa.

Tässä yhteydessä komissio ei enää ole vakuuttunut siitä, että GKN:llä on kiinnostusta toimittaa apua laitospaikalla niin huolellisesti ja valppaasti, mitä komissiolta on oikeus odottaa ydinturvallisuuteen liittyvien aiheiden osalta.

Siinä tapauksessa, että aiotte edelleen jatkaa yhteistyötänne komission kanssa, pyydämme teitä esittämään ehdotuksen siitä, miten meneillään olevat arvioinnit ja materiaalin vastaanottaminen toteutetaan, ja ottamaan asianmukaisesti huomioon [yhteisön ulkopuolisille maille suunnattua yhteisön apua hallinnoivan toimialan "'Eurooppa-hankkeet' (Keski- ja Itä-Eurooppa, uudet itsenäiset valtiot ja Länsi-Balkan) — Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka" Ydinturvallisuus-yksikön] aiemmissa kirjeissä ja fakseissa esitetyn. Tuloksia odotetaan viimeistään 15.10.1999.

Aiemmat kokemukset GKN:n jatkuvasti kielteisestä asenteesta ja sen ja komission väliset toistuvat erimielisyydet ovat saaneet meidät päättelemään, että kohtaamamme ongelmat johtuvat pääasiallisesti siitä, että GKN:n TACIS-hankkeen hallinnoinnista vastaavalta puuttuu tekninen kompetenssi ja yhteistyöhenki. Komissio edellyttää joka tapauksessa, että TACIS-hankkeen johtoon nimitetään tehokkaampi henkilö.

Jos komissio ei saa tällaista ehdotusta 10 päivän kuluessa tämän kirjeen vastaanottamisesta, voimme vain todeta tämän sopimuksen päättyneeksi. Tämä merkitsee myös sitä, että komissio ei tule enää tekemään tämän tyyppisiä sopimuksia GKN:n kanssa.

Olemme varmoja siitä, että ymmärrätte, että on erittäin tärkeää selkiyttää tämänhetkinen sopimustilanne siihen nähden, mitä vaikutuksia sillä on turvallisuuteen ja toimintoihin Zaporojién [ydinvoimalassa]."

37 Vadé vastasi kantajan 25.8.1999 päivättyyn kirjeeseen Zaissille faksitse 23.9.1999 ja kieltäytyi ottamasta huomioon ehdotusta toiseksi täydennykseksi.

38 Zaiss vastasi 4.10.1999 päivätyllä kirjeellään Doucet'n 16.9.1999 päivättyyn kirjeeseen. Zaissin kirjeessä todettiin seuraavaa:

"GKN on tähän asti täyttänyt [kolmannen] sopimuksen mukaiset velvoitteensa ja haluaisi tehdä näin tulevaisuudessakin. GKN ei ole vastuussa kyseisissä hankkeissa esiintyneistä viivästyksistä.

Selvittääkseen, miten asioiden tulisi nyt edetä, GKN on konsultoinut toimivaltaisia Saksan liittovaltion ministeriöitä — —

Edellä esitetty huomioon ottaen komission on nyt

— korvattava GKN:lle sille tähän mennessä aiheutuneet kustannukset (ks. GKN:n 25.8.1999 päivätty kirje)

— hyväksyttävä hankkeiden tekninen arviointi (ks. GKN:n 29.7.1999 päivätty kirje) ja

— saatettava voimaan sopimus — — TACIS 1997 (ks. GKN:n 17.5.1998 päivätty kirje ja komission faksi 22.12.1998).

Kunnes kaikki nämä seikat on ratkaistu GKN:n vaatimin tavoin, pidättäydymme tekemästä mitään uusia töitä tämänhetkisen sopimuksen nojalla.

Lisäksi minun on esitettävä jyrkkä vastalauseeni niitä moitteita ja syytöksiä vastaan, joita olette jatkuvasti esittäneet siitä, miten GKN on johtanut TACIS[-hanketta]."

39 Kantaja reagoi komission 23.9.1999 lähettämään faksiin 15.10.1999 lähettämällään kirjeellä, jossa se selitti erot sopimuksen keston osalta yhtäältä laitospaikalla annettavan avun ja toisaalta erityisten hankkeiden toteuttamiseen liittyvän toiminnan osalta. Kantaja toteaa seuraavaa:

"Katsomme tarpeelliseksi korostaa, että 25.8.1999 päivätyn kirjeemme liitteenä oleva sopimusehdotus kattaa ajanjakson heinäkuusta 1998 syyskuuhun 1999. Tämä merkitsee, että jos komissio tarvitsee enemmän aikaa sopimuksen kestoa ja suoritettavien palvelujen kustannuksia koskevaa ehdotustamme koskevan päätöksen tekemiseen, sopimusta olisi jatkettava/laajennettava komission sisäiseen päätöksentekoon kuluvan ajan mukaisesti."

40 Hoensch viittasi Doucet'lle 20.10.1999 lähettämässään faksissa heidän käymäänsä puhelinkeskusteluun ja vahvisti 28.10.1999 pidettäväksi sovitun tapaamisen. Hän ilmoitti faksissa selittävänsä yksityiskohtaisesti sopimustilanteen sekä hankkeiden U2.03/96 ja U1.03/96D2 teknisen arvioinnin.

41 Doucet ilmoitti kantajalle 22.10.1999 Hoenschille osoitetussa faksissa, että kun otetaan huomioon, että kantaja aikoi myös keskustella tarjousten teknisen arvioinnin vaikeuksista, hän piti parempana kokouksen lykkäämistä myöhemmäksi, jotta teknisiin kysymyksiin paremmin perehtynyt Vadé voisi osallistua siihen.

42 Komission yhteisön ulkopuolisiin maihin suunnattua yhteisön apua hallinnoivan toimialan "Tarjouspyynnöt, sopimukset ja oikeudelliset kysymykset" -nimisen yksikön johtaja Weber totesi 25.10.1999 päivätyssä Zaissille osoittamassaan kirjeessä, jossa hän viittasi viimeksi mainitun 4.10.1999 päivättyyn kirjeeseen, seuraavaa:

"Doucet'n 16.9.1999 päivättyyn kirjeeseen antamanne kielteisen vastauksen johdosta — — komissio päättää tällä kirjeellä [kolmannen] sopimuksen [yleisten TACIS-ehtojen] (yllä mainitun sopimuksen liitteessä E olevan) 41 artiklan mukaisesti. Tämä merkitsee, että sopimus päättyy kuuden kalenteriviikon kuluttua siitä, kun GKN on vastaanottanut tämän kirjeen.

Pyydämme Teitä lähettämään loppulaskunne komissiolle mahdollisimman pian ja toimittamaan kaikki tekniset asiakirjat [yhteisön ulkopuolisille maille suunnattua yhteisön apua hallinnoivan toimialan "Eurooppa-hankkeet (Keski- ja Itä-Eurooppa, uudet itsenäiset valtiot ja Länsi-Balkan) — Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka -linjan Ydinturvallisuus-yksikköön].

En katso tarpeelliseksi selittää yksityiskohtaisemmin sitä, että komission osalta ei tule kysymykseen niiden kustannusten korvaaminen, jotka liittyivät hankkeiden U1.03/96B, U1.03/96D2 ja U2.03/96 arviointiin. Hankkeita johdettiin alusta lähtien huonosti, eivätkä ne tuottaneet lainkaan käyttökelpoisia tuloksia.

Saatuaan 4.10.1999 päivätyn kirjeenne komissio järjesti omien intressiensä ja avun saajien intressien turvaamiseksi omasta aloitteestaan hankkeiden U1.03/95E — —, U1.03/96A — — ja U2.02/94C nojalla toimitetun materiaalin vastaanottamisen laitospaikalla. GKN ei näin ollen ole oikeutettu mihinkään palautuksiin tulevaisuudessa mahdollisesti näihin [materiaalin] toimitussopimuksiin liittyen vastaanotettavan materiaalin osalta.

Lopuksi minun on ilmoitettava Teille, että GKN:n epätyydyttävien suoritusten vuoksi ja erityisesti siksi, että se pyynnöistä huolimatta kieltäytyi korjaamasta näitä epäasianmukaisuuksia ja tekemästä yhteistyötä komission kanssa, komissio ei voi ajatella uuden sopimuksen tekemistä GKN:n kanssa."

43 Kantaja vastasi 25.10.1999 päivättyyn kirjeeseen 19.11.1999 päivätyllä, Weberille osoitetulla ja Wiedemannin allekirjoittamalla kirjeellä, jossa se totesi muun muassa, että kolmas sopimus päättyisi 15.12.1999.

44 Kantajan ja komission välinen kokous pidettiin 24.11.1999.

45 Kantaja vastasi 4.3.2002 päivättyyn kirjeeseen komission Yhteistyötoimisto EuropeAidin linjan "Eurooppa, Kaukasia, Keski-Aasia" Knudsenille osoitetulla faksilla 17.4.2002 ja pyysi, että asiassa päästäisiin sovintoon.

46 Knudsen vastasi kantajalle 17.5.2002 päivätyssä kirjeessään, että sen kirje ei sisältänyt mitään uutta vakuuttavaa argumenttia ja että hän toivoi, että hyödytöntä kirjeenvaihtoa ei jatkettaisi.

Oikeudenkäynti ja asianosaisten vaatimukset

47 Kantaja nosti tämän kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 23.9.2002 toimittamallaan kannekirjelmällä.

48 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (neljäs jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn.

49 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kehotti prosessinjohtotoimenpiteenä asianosaisia vastaamaan kirjallisiin kysymyksiin ja esittämään tiettyjä asiakirjoja. Asianosaiset noudattivat näitä pyyntöjä osittain.

50 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 22.9.2004 pidetyssä istunnossa.

51 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— velvoittaa komission suorittamaan sille 332 083,60 euroa 5,25 prosentin suuruisine korkoineen siten, että korko lasketaan 328 782,43 euron suuruiselle summalle 12.6.2000 lukien sekä 3 301,17 euron suuruiselle summalle 21.8.2000 lukien

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

52 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— jättää kanteen tutkimatta tai hylkää sen ilmeisen perusteettomana

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

Asianosaisten lausumat

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toimivalta

53 Komissio väittää, että kanne on nostettu tuomioistuimessa, jolla ei ole toimivaltaa tutkia sitä. Kolmanteen sopimukseen sisältyvän oikeuspaikkalausekkeen nojalla "sopimukseen liittyvät tai siihen perustuvat" riidat käsitellään toimivaltaisissa belgialaisissa tuomioistuimissa.

54 Komission mukaan tässä on kysymys kolmannen sopimuksen tulkinnasta ja täsmällisemmin saatavan määrittämisestä. Näin ollen käsiteltävänä oleva asia koskee kolmatta sopimusta.

55 Komissio toteaa, että kantajan oli kolmannen sopimuksen materiaalia koskevia hankkeita koskevien sopimusmääräysten nojalla huolehdittava näistä hankkeista vastaanottamiseen asti ja näin ollen sen sopimuksen mukaisen ajan, joka päättyi heinäkuun 2000 lopussa. Komissio muistuttaa, että kantaja hyväksyi sopimuksella sen, että siihen liittyvä budjetti rajoittui 800 000 euroon.

56 Komissio korostaa, että ajanjaksolla, jolta kantaja vaatii, että sen hankkeen hallinnoinnista vastaavan henkilön ja eräiden asiantuntijoiden toiminnasta on maksettava korvausta, kantajan ja komission välillä oli olemassa sopimus. Tässä sopimuksessa määrättiin tietyistä budjettimäärärahoista hankkeen hallinnoinnista

vastaavan henkilön ja asiantuntijoiden työn kattamiseksi. Komission mukaan kantaja on ylittänyt nämä budjettimäärärahat sen hankkeen hallinnoinnista vastaavan ja asiantuntijoiden suorittaessa tehtäviään.

57 Komissio huomauttaa, että kolmannen sopimuksen jatkaminen johtui siitä, että tiettyjen materiaaliin liittyvien hankkeiden täytäntöönpano oli viivästynyt, minkä vuoksi tiettyjen asiantuntijoiden oli tehtävä lisätyötä Zaporojiéssa. Sopimuksen jatkamisen vuoksi kantaja sitoutui huolehtimaan näistä hankkeista heinäkuuhun 2000 saakka. Komissio myöntää, että sopimusta jatkettiin myös budjettisäännöksiin liittyvistä syistä. Näiden asiantuntijoiden työstä ei olisi voitu maksaa korvausta määrätystä budjetista, jos sopimus ei enää tällöin olisi ollut voimassa; asiantuntijoilla ei olisi myöskään ollut vakuutus- ja viisumiturvaa, jolleivät he olisi suorittaneet tehtäväänsä pätevän sopimuksen rajoissa.

58 Kolmannen sopimuksen kokonaisbudjettia ei muutettu, vaan joitakin budjettimomentteja oli muutettu. Komission mukaan budjetin lisäys ei ollut tarpeen, koska sopimuksen jatkaminen ei muuttanut millään tavoin kantajan materiaalia koskeviin hankkeisiin liittyvien velvoitteiden sisältöä. Toimintasuunnitelmat edellyttivät vain joitakin vähäisiä muutoksia, koska suurin osa hankkeista ei edellyttänyt lisävaroja. Sopimuksen jatkaminen vaikutti vain kahteen erityiseen hankkeeseen. Näin ollen kun otetaan huomioon, että hankkeen hallinnoinnista vastaavalle ja kysymyksessä oleville asiantuntijoille ei annettu uutta tehtävää, heidän osaltaan ei päätetty mistään uudesta korvauksesta. Komission mukaan heidän tuli yksinkertaisesti saattaa päätökseen kolmannen sopimuksen mukaiset toimet, mihin kuului myös velvollisuus saattaa päätökseen ne materiaalia koskevat hankkeet, joiden kestoa jatkettiin. Komission mukaan kolmannesta sopimuksesta on koko ajan selvästi ilmennyt, että kantajalle ei ollut tarkoitus suorittaa mitään erillistä korvausta materiaalia koskevista hankkeista, koska kokonaisbudjetti kattoi tämän suorituksen. Komission mukaan hankkeen hallinnoinnista vastaavan rooli rajoittui tältä osin pääasiallisesti materiaalia koskevien hankkeiden vastaanottamisen valvomiseen, eikä tämä lähes toisarvoinen tehtävä oikeuttanut hankkeen hallinnoinnista vastaavan henkilön palkan korottamiseen. Komissio toteaa, että juuri tämä on syynä siihen, että sopimuksen kokonaisbudjettia ei korotettu sopimuksen jatkamisesta huolimatta, minkä kantaja lisäksi oli hyväksynyt.

59 Kantaja väittää, että kysymyksessä olevia suorituksia ei ole toteutettu kolmannen sopimuksen eikä ensimmäisen täydennyksen rajoissa. Kysymyksessä olevaa ajankohtaa ei siis sääntele mikään sopimus. Sopimuksen budjetti sekä toimintaohjelmat määrittävät suoritusten laajuuden, ei kolmannen sopimuksen virallinen kesto.

60 Kantaja väittää, että hankkeen hallinnoinnista vastaavan henkilön osalta elokuusta 1998 alkaen ja asiantuntijoiden osalta huhtikuusta 1999 alkaen se ei enää tehnyt palvelusuorituksia kolmannen sopimuksen nojalla, joka sen mukaan oli tehty 16.1.1999 saakka. Kantajan mukaan hankkeen hallinnoinnista vastaavan ja asiantuntijoiden toimintaohjelmiin kuului vain yksi suoritus kesäkuuhun 1998 mennessä. Kantaja väittää, että nämä toimintaohjelmat ratkaisevat sen, onko kysymys sopimussuhteen ulkopuolisista vai sopimukseen perustuvista suorituksista, koska ne muodostavat sopimuksen olennaisen osan ja osoittavat sen suorituksen toteuttamisen ajanjakson, joka sitoo sitä sopimuksellisesti. Kolmannen sopimuksen toimintaohjelmiin ei heinäkuusta 1998 alkaen enää sisältynyt yhtään suoritusta. Näin ollen kysymyksessä olevat suoritukset eivät kuulu kolmannen sopimuksen alaan.

61 Myöskään ensimmäinen täydennys, joka tehtiin elokuussa 1998 kolmannen sopimuksen toimintaohjelmien päätyttyä, ei kata kysymyksessä olevia toimintoja. Kantajan mukaan osapuolet halusivat tämän täydennyksen hyväksyessään mahdollistaa sen, että materiaaleja koskevia eri hankkeita voitiin jatkaa siirtymäkautena siihen asti, kunnes neljäs sopimus tehtäisiin.

62 Vaikka kolmatta sopimusta jatkettiinkin ensimmäisellä täydennyksellä 17.7.2000 saakka, tähän täydennykseen sisältyvä hankkeen hallinnoinnista vastaavaa henkilöä koskeva toimintaohjelma osoittaa selvästi, että se ei koske hänen suorituksiaan kyseiseen ajankohtaan asti. Kantajan mukaan tämä ohjelma ei siis enää elokuusta 1998 lukien säännellyt hankkeen hallinnoinnista vastaavan toimintaa. Vain kaksi joulukuulle 1997 suunniteltua työviikkoa siirrettiin heinäkuulle 1998. Ainoat suunnitellut työt heinäkuusta 1998 lukien olivat asiantuntijoiden työt materiaalia koskevissa eri hankkeissa.

63 Kantajan mukaan asiantuntijoiden toiminta ei ole luonteeltaan sopimukseen perustuvaa. Kantaja väittää suorittaneensa kaikki sopimuksen mukaiset asiantuntijasuoritukset. Kantaja vaatii korvausta vain työstä, joka ei sisältynyt toimintaohjelmiin ja jota ei myöskään voitu maksaa kolmannen sopimuksen budjetista.

64 Kantaja korostaa, että budjetin rajoitus yhdessä työohjelman kanssa asettaa molemmille osapuolille sitovia rajoja suoritusten toimittamisvelvollisuuden laajuuden suhteen. Sopimuksen kesto ei sen mukaan voi itsessään oikeuttaa tämän velvollisuuden laajentamista. Se, että sopimusta jatkettiin, ei johtunut hankkeen hallinnointivelvollisuuden palkattomasta laajentamisesta, vaan yksinkertaisesti uusien asiantuntijoiden hankkeeseen integroimisen edellyttämistä muutoksista. Sopimusmääräysten mukaisesti henkilöstöä koskevista muutoksista voitiin sopia vain kirjallisesti, ja näin ollen ensimmäisen täydennyksen tekeminen oli ainoa tapa uusien asiantuntijoiden integroimiseksi sopimukseen.

65 Kun otetaan huomioon, että ensimmäisessä täydennyksessä ei sovittu budjetin lisäyksestä eikä hankkeen hallinnoinnista vastaavan uudesta työjaksosta ja että asiantuntijoiden osalta uusista työjaksoista sovittiin vain jo esitetyssä suhteessa, kantaja päättelee, että se ei selvästikään ollut velvollinen tekemään kyseessä olevia suorituksia sillä perusteella, että kolmannen sopimuksen virallista kestoa oli jatkettu.

Vahingonkorvauskanne

66 Kantaja väittää, että sen kanne on perusteltu, koska komissio on loukannut luottamuksensuojan ja hyvän hallinnon periaatteita ja aiheuttanut kantajalle 332 083,60 euron suuruisen vahingon.

67 Komission viranomaisen virheeseen syyllistymisestä on todettava, että se on kantajan mukaan menettelyllään sopimusneuvottelujen aikana ja niiden jälkeen saanut kantajan siihen uskoon, että kantajalle maksettaisiin suorituksistaan korvaus sopimuksen ulkopuolella. Komissio on näin ollen loukannut luottamuksensuojan periaatetta sellaisena kuin sitä tarkoitetaan asiassa T-203/96, Embassy Limousines & Services vastaan parlamentti, 17.12.1998 annetussa tuomiossa (Kok. 1998, s. II-4239). Käsiteltävänä olevassa asiassa komissio on myös saanut kantajassa aikaan perusteltuja odotuksia, jotka kannustivat kantajaa työskentelemään komissiolle ilman sopimusta. Jatkaessaan toimintaansa käynnissä olevien sopimusneuvottelujen yhteydessä kantaja ei huolellisen toimijan näkökulmasta ottanut mitään riskiä, joka sen olisi pitänyt itse kantaa. Päinvastoin se toimi taloudellisella tasolla järkevästi ja realistisesti, koska komissio oli saanut sen uskomaan, että sen kanssa tehtäisiin toinen sopimus. Komissio ei myöskään ole horjuttanut kantajan uskoa, vaan vahvistanut ja pitänyt sitä yllä useaan otteeseen neuvottelujen kuluessa.

68 Toisin kuin on julkiselle hankintamenettelylle luonteenomaisissa olosuhteissa, käsiteltävänä olevan tapauksen olosuhteet ovat kantajan mukaan synnyttäneet siinä perustellun luottamuksen siihen, että se oli valittu tekemään uusi sopimus laitospaikalla annettavasta avusta. G 7 -valtioiden, komission ja Ukrainan välillä vuonna 1995 allekirjoitetussa sopimuspöytäkirjassa kantaja nimettiin Zaporojién ydinvoimalan läntiseksi turvallisuuskumppaniksi. Kantaja muistuttaa, että laitospaikalla annettavaa apua koskevat sopimukset tehdään tavallisesti suorin sopimuksin. Sen mukaan osapuolilla ei ole epäilystäkään siitä, että avun antamista laitospaikalla tulee jatkaa ja että on estettävä suoritusten keskeytyminen erityisesti turvallisuussyistä. Suora myöntäminen olisi myös ollut lisäperuste sille, että vain suoritusten laajuudesta olisi sovittu sopimuksessa noin kalenterivuodeksi.

69 Kantaja väittää, että komissio on loukannut myös hyvän hallinnon periaatetta, kun se antoi sopimusneuvottelujen raueta sopimuksen epäasianmukaisen hallinnoinnin vuoksi. Komissiolla oli sen mukaan velvollisuus valmistella päätös vaaditulla huolellisuudella ja punnita kyseessä olevat intressit (asia T-73/95, Oliveira v. komissio, tuomio 19.3.1997, Kok. 1997, s. II-381 ja asia T-231/97, New Europe Consulting ja Brown v. komissio, tuomio 9.7.1999, Kok. 1999, s. II-2403). Myöskään se, että Euroopan unionin eri hallintoelimet ja poliittiset elimet puuttuvat asiaan, ei oikeuta kyseistä toimielintä olemaan osoittamatta johdonmukaista ja muuttuma-

tonta asennetta asianomaista kohtaan (em. asia Embassy Limousines & Services v. parlamentti, tuomion 87 kohta). Näin ollen asianomaisen ei tarvitse hyväksyä sitä, että komissio ei kykene sopimusneuvotteluissa takaamaan näiden neuvotteluiden jatkoa tai että se käyttää epätavallisen pitkän ajan päätöksen tekoon, kun kaikki tämän johtuu sen vastuunalaisen henkilöstön sisäisestä vaihtuvuudesta. Kantajan mukaan komissio on herättänyt kantajassa perustellun luottamuksen ja ylläpitänyt sitä eri tavoin sopimusneuvottelujen eri vaiheissa, minkä lisäksi se on osoittanut useaan otteeseen riittämätöntä sopimuksen hallinnointia ja sen, että sen sisäinen organisaatio ei ole tyydyttävä.

70 Kantaja väittää lisäksi, että kieltäytyminen toisen täydennyksen allekirjoittamisesta on osoitus siitä huolimattomuudesta, jolla tehtävissä toisiaan seuranneita virkamiehiä oli informoitu meneillään olevista neuvotteluista ja sopimuksista. Vadén lausuma, joka sisältyy 23.9.1999 lähetettyyn faksiin ("Käsitykseni mukaan ensimmäiseen täydennykseen — —, joka tehtiin ilman muutoksia kokonaisbudjettiin, sisältyi budjettikohtien muutoksia niiden mukauttamiseksi suoritusten jatkettuun kestoon"), osoittaa, että hän ei selvästikään ollut itse lukenut ensimmäistä täydennystä ja että hänen edeltäjänsä eivät olleet selvittäneet hänelle olosuhteita, joissa ne oli laadittu. Koska hankkeen hallinnoinnista vastaavaa henkilöä koskeva budjetti oli jo ylitetty ajankohtana, jolloin ensimmäinen täydennys allekirjoitettiin, ja koska budjettijäännöksellä voitiin kattaa vain asiantuntijoiden toiminta, kantajan mukaan missään vaiheessa ei ollut sovittu budjetin uudelleen neuvottelusta, mikä ei edes olisi ollut sallittua. Koska hankkeen hallinnointia ja vastaavasti asiantuntijoita varten määrättyjä budjetteja ei näin ollen ollut neuvoteltu uudelleen ensimmäiseen täydennykseen liitetyssä hintaluettelossa, ainoa eri budjetteihin tehty muutos oli Saksassa ja Ukrainassa suoritettavien töiden välisen eron poistaminen. Tällä toimenpiteellä pyrittiin helpottamaan töitä koskevaa kirjanpitoa, vaikka tämä muutos ei millään tavoin vaikuttanutkaan hankkeen asiantuntijoita tai hallintoa koskeviin budjetteihin.

71 Kantaja toteaa sitten kärsimänsä vahingon osalta, että koska se luotti komission lupauksiin, se kärsi 332 083,60 euron suuruisen vahingon, kun se jatkoi toimintaansa sopimuksen ulkopuolella.

72 Lopuksi viranomaisen virheen ja vahingon välisestä syy-yhteydestä kantaja toteaa, että komission tekemän viranomaisen virheen ja aiheutuneen vahingon välillä on riittävä syy-yhteys vahingonkorvauksen perusteeksi. Vahinko aiheutuu riittävän suoraan siitä menettelystä, josta komissiota arvostellaan.

73 Kantaja toteaa lopuksi, että sen kärsimällä vahingolla on myös suora yhteys komission hallinnollisessa organisaatiossa oleviin puutteisiin. Toisiaan tehtävissä seuranneiden virkamiesten välisessä tietojenvaihdossa esiintyneet puutteellisuudet merkitsivät lisäviivästystä ja selittävät myös sopimuksen ulkopuolella tehtyjen suoritusten syyn, keston ja siis myös kantajan kärsimän vahingon suuruuden.

74 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kuulee komission virkamiehiä Doucet'a, Kalbea, Joustenia, Lütkemeyeria ja Vadéa sekä Zaissia, Hoenschia, Collignonia ja Möllériä todistajina muun muassa komission ja kantajan välisten keskustelujen laajuudesta, sopimusneuvottelujen hallinnoinnista ja budjetin ylityksestä.

75 Komissio katsoo, että kanne on ilmeisen perusteeton. Komission vastuu ei voi syntyä EY 288 artiklan toisen kohdan nojalla, koska viranomaisen virhettä ei ole tapahtunut.

76 Komissio kiistää ensiksi kantajan väitteen siitä, että se olisi saanut kantajassa aikaan perusteltuja odotuksia.

77 Komissio kiistää toiseksi kantajan väitteen, jonka mukaan se olisi loukannut hyvän hallinnon periaatetta osoittamalla sopimuksen huonoa hallinnointia.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

78 Riita on syntynyt sopimussuhteesta, jonka asianosaiset solmivat vuonna 1994, ja asianosaiset ovat eri mieltä siitä, kuuluuko se kolmannen sopimuksen ja sen ensimmäisen täydennyksen täytäntöönpanon alaan vai ei. Näitä kahta mahdollisuutta on syytä tarkastella vuorotellen.

79 EY 238 artiklan määräysten ja Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimesta 24 päivänä lokakuuta 1988 tehdyn neuvoston päätöksen 88/591/EHTY, ETY, Euratom (EYVL L 319, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna, määräysten nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on toimivalta ratkaista ensimmäisenä oikeusasteena luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden sen ratkaistaviksi saattamat sopimusoikeudelliset riidat ainoastaan välityslausekkeen nojalla.

80 Tällaisen lausekkeen puuttuessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella ei ole toimivaltaa ratkaista kannetta, joka perustuu sopimukseen. Jollei näin olisi, se ulottaisi tuomiovaltansa muihinkin kuin niihin riitoihin, jotka on tyhjentävällä EY 240 artiklan määräyksellä jätetty sen ratkaistaviksi, sillä tässä määräyksessä kansallisille tuomioistuimille jätetään yleisesti sovellettavan oikeuden mukainen toimivalta ratkaista ne muut riidat, joissa yhteisö on asianosainen (yhdistetyt asiat 133/85–136/85, Rau ym., tuomio 21.5.1987, Kok. 1987, s. 2289, 10 kohta ja asia T-387/00, Comitato organizzatore del convegno internazionale v. komissio, tuomio 10.7.2002, Kok. 2002, s. II-3031, 37 kohta).

81 Käsiteltävänä olevassa asiassa kolmanteen sopimukseen, johon komissio katsoo riidan perustuvan, ei sisälly lauseketta, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle uskottaisiin toimivalta ratkaista sopimuksen täytäntöönpanosta aiheutuvat riidat, vaan päinvastoin siinä uskotaan tämä toimivalta nimenomaisesti Brysselin tuomioistuimille (ks. edellä 7 kohta).

82 On huomattava, että käsiteltävänä olevassa asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei tulkitsematta kolmatta sopimusta ja sen ensimmäistä täydennystä voi ratkaista, kuuluvatko kysymyksessä olevat työt sopimuksen piiriin vai eivät. Jos nämä työt kuuluvat kantajaa ja komissiota sitovan sopimuksen piiriin, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella ei ole toimivaltaa ratkaista asiaa, ja kanne on tällä perusteella hylättävä.

83 Koska ei voida sulkea pois sitä, että kansallinen tuomioistuin, joka on toimivaltainen tulkitsemaan kolmatta sopimusta, katsoisi, että kysymyksessä olevat työt on suoritettu sopimuksen soveltamisalan ulkopuolella, on tutkittava, onko komissio loukannut luottamuksensuojan ja hyvän hallinnon periaatetta, kuten kantaja väittää.

84 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 288 artiklan toisessa kohdassa tarkoitettu sopimussuhteen ulkopuolinen yhteisön vastuu voi syntyä vain, jos seuraavat edellytykset täyttyvät: toimielinten moitittu toiminta on lainvastaista, vahinko on todella syntynyt ja väitetyn toiminnan ja aiheutuneen vahingon välillä on syy-yhteys (asia 26/81, Oleifici Mediterranei v. ETY, tuomio 29.9.1982, Kok. 1982, s. 3057, 16 kohta ja asia T-175/94, International Procurement Services v. komissio, tuomio 11.7.1996, Kok. 1996, s. II-729, 44 kohta).

85 Jos yksi näistä edellytyksistä jää täyttymättä, kanne on kokonaisuudessaan hylättävä, eikä ole tarpeen tutkia kyseisen vastuun muita edellytyksiä (asia C-146/91, KYDEP v. neuvosto ja komissio, tuomio 15.9.1994, Kok. 1994, s. I-4199, 19 kohta; asia T-170/00, Förde-Reederei v. neuvosto ja komissio, tuomio 20.2.2002, Kok. 2002, s. II-515, 37 kohta ja asia T-273/01, Innova Privat-Akademie v. komissio, tuomio 19.3.2003, Kok. 2003, s. II-1093, 23 kohta).

86 Komission menettelyä on tarkasteltava näiden periaatteiden mukaisesti.

87 Näistä edellytyksistä ensimmäisen osalta oikeuskäytännössä vaaditaan, että on osoitettu sellaisen oikeusnormin riittävän ilmeinen rikkominen, jonka tarkoituksena on antaa oikeuksia yksityisille (asia C-352/98 P, Bergaderm ja Goupil v. komissio, tuomio 4.7.2000, Kok. 2000, s. I-5291, 42 kohta). Ratkaiseva peruste yhteisön oikeuden rikkomisen luokittelemiseksi riittävän ilmeiseksi on yhteisön asianomaisen toimielimen harkintavallalle asetettujen rajojen ilmeinen ja vakava ylittäminen. Jos kyseessä olevan toimielimen harkintavalta on oleellisesti vähentynyt tai jopa olematon, pelkkä yhteisön oikeuden rikkomisen voidaan katsoa olevan riittävän ilmeinen rikkominen (asia C-312/00 P, komissio v. Camar ja Tico, tuomio 10.12.2002, Kok. 2002, s. I-11355, 54 kohta ja yhdistetyt asiat T-198/95, T-171/96, T-230/97, T-174/98 ja T-225/99, Comafrica ja Dole Fresh Fruit Europe v. komissio, tuomio 12.7.2001, Kok. 2001, s. II-1975, 134 kohta).

88 Käsiteltävänä olevassa asiassa on ensiksi ratkaistava, onko komission menettely luottamuksensuojan periaatteen riittävän ilmeistä rikkomista.

89 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan oikeus vaatia luottamuksensuojaa, joka on yksi yhteisön perustavanlaatuisista periaatteista, koskee kaikkia oikeussubjekteja, jotka ovat sellaisessa tilanteessa, josta ilmenee, että heille on yhteisön toimielimen antamien täsmällisten vakuutusten vuoksi syntynyt perusteltuja odotuksia. Tällaisia vakuutuksia ovat, oli se oikeudellinen muoto, jossa ne on annettu tiedoksi, mikä hyvänsä, täsmälliset, ehdottomat ja yhtäpitävät tiedot, jotka on saatu toimivaltaisista ja luotettavista lähteistä. Tämän periaatteen loukkaamiseen ei sitä vastoin voida vedota, jollei yhteisön toimielin ole antanut asiassa täsmällisiä vakuutuksia (em. asia Innova Privat-Akademie v. komissio, tuomion 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

90 Ensiksi on muistettava, että sopimusneuvottelut itsessään eivät sido osapuolia. Tämän jälkeen on tutkittava, antoiko komissio kantajalle sopimusneuvottelujen aikana täsmällisiä vakuutuksia, jotka saivat kantajassa aikaan perusteltuja odotuksia.

91 Tältä osin kantaja vetoaa muun muassa komission kanssa käymiinsä eri keskusteluihin ja kirjeenvaihtoon.

92 Siltä osin kuin kysymys on puhelinkeskustelusta, joka käytiin laitehankintoja komission lukuun hallinnoivan Korsakin kanssa sen jälkeen, kun komissiolle oli keväällä 1998 lähetetty neljättä sopimusta koskeva ensimmäinen ehdotus, ja jonka perusteella kantaja väitti voineensa uskoa, että sopimus allekirjoitettaisiin aivan pian tämän jälkeen, on todettava, että asiakirja-aineistosta ei ilmene mitään, mikä näyttäisi toteen nämä väitetyt suulliset vakuutukset, jotka komissio kiistää antaneensa, ja vielä vähemmän, että ne olisivat olleet luonteeltaan sellaisia, että ne olisivat saaneet aikaan perustellun luottamuksen (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-485/93, T-491/93, T-494/93 ja T-61/98, Dreyfus ym. v. komissio, tuomio 8.11.2000, Kok. 2000, s. II-3659, 87 kohta). Tämä pätee myös kaikkiin niihin muihin suullisiin vakuutuksiin, joita mikään asiakirja-aineistossa ei näytä toteen.

93 Kantajan mukaan osapuolten väliset sopimusneuvottelut jatkuivat keskeytyksettä syksyn 1998 aikana. Se viittaa erityisesti Joustenin 22.12.1998 lähettämään faksiin, josta sen mukaan ilmenee, että neljännen sopimuksen allekirjoittamiselle ei enää ollut estettä. Kyseisessä faksissa todetaan seuraavaa:

"Tiedoksenne 3.12.1998 päivätyn kirjeenne johdosta, että olen tänään lähettänyt GKN:n vuoden 1997 [laitospaikalla annettavaa apua koskevan] sopimuksen [toimeksiannot] [yhteisön ulkopuolisiin maihin suunnattua yhteisön apua hallinnoi-

valle toimialalle] (Doucet), joka ottaa Teihin yhteyttä ehdotuksenne muilta osin (liite D, liitteen B ja liitteen A yhdenmukaisuus jne.)."

94 Tämän faksin sanamuodosta käy selvästi ilmi, että siinä pelkästään tiedotettiin kantajalle neuvottelujen tilasta. Siitä ilmenee, että liitteisiin D ja B liittyviä kysymyksiä ei ollut vielä ratkaistu ja että nämä kysymykset, jotka eivät olleet vähäisiä, edellyttivät lisäneuvotteluja, joten sopimuksen allekirjoittaminen ei voinut olla odotettavissa välittömästi.

95 Sopimusneuvottelut siis jatkuivat, ja kantaja lähetti sittemmin komissiolle useita versioita neljännestä sopimuksesta.

96 Tällä välin osapuolten välillä ilmeni erimielisyyttä tiettyjen hankkeiden arvioinnista.

97 Asiakirja-aineistosta ilmenee lisäksi, että hankkeen hallinnoinnista vastaavaa Hoenschia olivat vuosien kuluessa arvostelleet sekä komission Kievin delegaatio että komission yksiköt Brysselissä. Komissio vaati kantajaa useaan otteeseen vaihtamaan tämän hankkeen hallinnoinnista vastaavan henkilön toiseen, mitä kantaja kieltäytyi tekemästä.

98 Komissio irtisanoi kolmannen sopimuksen näiden erimielisyyksien johdosta kirjeitse 25.10.1999 yleisten TACIS-ehtojen 41 artiklan nojalla.

99 Asiakirja-aineistosta ilmenee myös, että sen lisäksi, että hankkeen hallinnoinnista vastaavan Hoenschin henkilöön ja tiettyjen hankkeiden arviointiin liittyi ongelmia, kantajan oma menettely neuvotteluissa ei edesauttanut neljännen sopimuksen tekemistä. Asiakirja-aineistosta ilmenee, että kantaja kieltäytyi useaan otteeseen ottamasta huomioon komission ehdottamia muutoksia, että se tällä tavoin itse myötävaikutti sopimusneuvottelujen pitenemiseen ja että neuvottelujen lopullinen raukeaminen on osittain sen syytä, minkä se myönsi istunnossa.

100 Näin ollen on todettava, että neljännen sopimuksen tekemisestä ei missään vaiheessa päästy lopulliseen yhteisymmärrykseen. Kantaja ei näin ollen voi vedota luottamuksensuojan periaatteeseen neljännen sopimuksen tekemiseen liittyen. Se, että komissio pyysi kantajaa esittämään eri sopimusehdotuksia, kuuluu olennaisesti normaaleihin sopimusneuvotteluihin, eikä komissio ole rohkaissut kantajaa ylittämään taloudelliseen toimintaansa liittyviä riskejä (ks. vastaavasti em. asia Embassy Limousines & Services v. parlamentti, tuomion 75 kohta).

101 On vielä tutkittava, onko komissio antanut kantajalle täsmällisiä vakuutuksia, jotka olisivat saaneet kantajassa aikaan perusteltuja odotuksia siitä, että kysymyksessä olevista suorituksista maksettaisiin korvaus muutoin kuin mahdollisen neljännen sopimuksen yhteydessä.

102 Tältä osin on todettava, että kantaja vetoaa erityisesti komission yksiköistä lähtöisin oleviin suullisiin vakuutuksiin sekä joko itse lähettämiinsä tai komission lähettämiin kirjeisiin. Se viittaa myös tilintarkastustuomioistuimen erityiskertomukseen.

103 Väitetyistä suullisista vakuutuksista yleisesti on todettava, että asiakirja-aineistosta ei ilmene mitään, mikä osoittaisi, että nämä vakuutukset, jotka komissio kiistää antaneensa, olisivat todellisia, ja vielä vähemmän, että ne olisivat olleet luonteeltaan sellaisia, että ne olisivat saaneet aikaan perustellun luottamuksen.

104 Siltä osin kuin kysymys on 20.10.1999 päivätystä kirjeestä, jossa komissio ehdotti kantajalle sellaisen sopimuksen tekemistä, jonka ulkopuolelle jätettäisiin työt, joiden osalta ei vielä ollut päästy sopimukseen, ja johon kantaja vetoaa osoittaakseen, että komissio oli luvannut sille maksaa sen palveluista taannehtivasti, on huomattava, että tämä ehdotus koski neljännen sopimuksen tekemistä ja vuoden 1997 TACIS-ohjelmaa ja että komissio ehdotti siis sellaisen sopimuksen tekemistä, joka koski vuoden 1997 TACIS-ohjelmaan liittyviä jäljellä olevia töitä. Näin ollen tämä kirje ei millään tavoin osoita, että kysymyksessä olevasta toiminnasta olisi maksettu taannehtivasti.

105 Siltä osin kuin kysymys on 14.4.1999 päivätystä kirjeestä, jossa kantaja esitti yhteenvedon 16.3.1999 pidetyssä kokouksessa tehdyistä päätelmistä ja ilmoitti esittävänsä komission nimenomaisen pyynnön mukaisesti ehdotuksen taannehtivaksi sopimukseksi ajanjaksolle, jota sopimus ei kata, on riittävää todeta, että koska tämä kirje, jonka sisällön komissio kiistää, on lähtöisin kantajalta itseltään, ei pelkästään sen perusteella voida näyttää toteen, että komissio olisi tosiasiallisesti esittänyt kyseisessä kokouksessa tällaisen pyynnön.

106 Myöskään 25.8.1999 päivätty kirje, jossa kantaja esitti ehdotuksen kolmannen sopimuksen toiseksi täydennykseksi, ei millään tavoin osoita sitä, että komissio olisi pyytänyt esittämään tällaisen täydennyksen, eikä sitä, että se olisi luvannut maksaa kantajan suorituksista taannehtivasti.

107 Komissio kieltäytyi 23.9.1999 lähetetyssä faksissa allekirjoittamasta tätä täydennystä seuraavasti:

"Käsitykseni mukaan ensimmäiseen täydennykseen — —, joka tehtiin ilman muutoksia kokonaistalousarvioon, sisältyi budjettikohtien muutoksia niiden mukauttamiseksi suoritusten jatkettuun kestoon.

Esitätte minulle nyt ehdotuksen, joka ei kata uusia tehtäviä ja joka on esitetty elokuun lopussa ja jonka tarkoituksena on kattaa toiminta ajanjaksolta heinäkuusta 1998 kesäkuuhun 1999 eli taannehtivasti. Kaikista näistä syistä komissio voi ainoastaan kieltäytyä ottamasta huomioon tällaista ehdotusta."

108 Kantaja viittaa lisäksi 24.11.1999 pidettyyn kokoukseen, jossa sen mukaan sille oli jälleen luvattu korvaus elokuusta 1998 alkaen tehdystä työstä sillä edellytyksellä, että kolmanteen sopimukseen liittyvässä tarkastuksessa ei ilmenisi, että työ ei ollut tyydyttävää. Komissio on liittänyt vastauskirjelmäänsä tässä kokouksessa käsin kirjaamansa muistiinpanot. Näistä muistiinpanoista ilmenee, että keskustelu koski kolmannen sopimuksen irtisanomisen vaikutuksia ja Hoenschin henkilöön liittyviä ongelmia sekä mahdollisuutta palauttaa hänen maineensa komission avulla. Näiden muistiinpanojen perusteella ei voida päätellä, että komissio olisi luvannut suorittaa taannehtivasti korvausta kysymyksessä olevista palveluista. Koska tämä kokous pidettiin 24.11.1999, kantaja ei missään tapauksessa voi vedota tässä kokouksessa syntyneeseen perusteltuun luottamukseen niiden palvelujen osalta, jotka oli suoritettu ennen tätä kokousta.

109 Lisäksi on huomattava, että komissio saattoi suorittaa kantajalle korvausta TACIS-ohjelman rajoissa vain sopimuksen perusteella. Kun otetaan huomioon, että kantajalla oli pitkä kokemus TACIS-ohjelmasta, sen oli tunnettava tähän ohjelmaan liittyvät oikeudelliset menettelyt ja se ei voinut olla tietämätön sopimuksen välttämättömyydestä.

110 Näin ollen on todettava, että asiakirja-aineistoon ei sisälly ainuttakaan komissiolta lähtöisin olevaa kirjettä, jossa se lupaisi kantajalle suorittaa taannehtivasti korvausta kysymyksessä olevista suorituksista.

111 Kantaja vetoaa lisäksi tilintarkastustuomioistuimen erityiskertomukseen N:o 6/97 osoittaakseen, että taannehtivien sopimusten tekeminen on mahdollista. Tästä kertomuksesta ilmenee, että laitospaikalla annettavaa apua koskevien sopimusten tekemisessä oli ollut vaikeuksia ja että komissio näyttää tehneen myös taannehtivia sopimuksia, mitä tilintarkastustuomioistuin arvosteli.

112 Komissio vastasi tilintarkastustuomioistuimen kritiikkiin seuraavasti:

"Aikaisemmin on tehty taannehtivia sopimuksia, koska hallinnollinen valmistelu on kestänyt liian kauan. Toimenpiteitä on toteutettu sen varmistamiseksi, että ongelma ei toistuisi. — — Komissio ei koskaan pyydä asiantuntijoita aloittamaan työtä, ellei asianmukainen sopimus ole voimassa. Sopimusten uusiminen voi viivästyä monesta syystä, ja sopimuspuolille ilmoitetaan näin ollen, että komissio on vastuussa vahingoista vain silloin, kun yhteistyökumppanin ja komission välillä on voimassa asiaa koskeva sopimus."

113 Ensiksi on huomattava, että tämä kertomus koskee käsiteltävänä olevaa ajankohtaa aiempaa ajanjaksoa. Toiseksi vaikka tästä kertomuksesta ilmeneekin, että komissio on tehnyt taannehtivia sopimuksia, kertomus ei — kuten eivät komission vastauksetkaan — tee komissiota velvolliseksi jatkamaan taannehtivien sopimusten tekemistä eli menettelyä, jota tilintarkastustuomioistuin nimenomaan kritisoi. Ei millään tavoin ilmene, että kertomus olisi voinut saada aikaan kantajassa perustellun luottamuksen siihen, että komissio tulisi tekemään sen kanssa taannehtivan sopimuksen.

114 Näin ollen on todettava, että mikään asiakirja-aineistossa ei osoita, että komissio olisi antanut kantajalle täsmällisiä vakuutuksia siitä, että kysymyksessä olevista töistä suoritettaisiin taannehtivasti korvaus — joko neljännen sopimuksen yhteydessä tai toisen myöhemmin tehdyn sopimuksen yhteydessä — ja että nämä vakuutukset olisivat voineet saada kantajassa aikaan minkäänlaisia perusteltuja odotuksia. Lisäksi

huolellisen taloudellisen toimijan, joka tuntee TACIS-ohjelman, olisi pitänyt tuntea riskit, jotka liittyvät mahdollisuuteen tehdä sopimus taannehtivasti niiden periaatteiden vastaisesti, jotka sitovat komissiota yhteisön varojen moitteettoman hoidon yhteydessä.

115 Näin ollen komissio ei ole syyllistynyt riittävän ilmeiseen luottamuksensuojan periaatteen rikkomiseen.

116 Toiseksi on ratkaistava, onko komission menettely ollut hyvän hallinnon periaatteen riittävän ilmeistä rikkomista.

117 Tältä osin kantaja väittää tilintarkastustuomioistuimen erityiskertomukseen N:o 25/98 viitaten, että komissio ei turvannut sopimusneuvottelujen jatkumista henkilöstön jatkuvan vaihtumisen vuoksi ja sai näin aikaan sen, että neljättä sopimusta ei tehty.

118 Tilintarkastustuomioistuimen erityiskertomuksessa N:o 25/98 todetaan erityisesti, että "komission pääosaston [Ulkosuhteet: Eurooppa ja uudet itsenäiset valtiot, yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, ulkomaanedustustot] hallintoyksiköllä ei ole ohjelmien toteuttamisen asianmukaisen seurannan edellyttämää määrää henkilöstöä" ja että "PHARE- ja TACIS-sopimusten rahoitusselvityksen yhteydessä komissio kävi vuonna 1997 läpi sopimusten tilanteen, mikä osoittautui kuitenkin vaikeaksi sopimusperusteisen henkilöstön vaihtuvuudesta ja hyvien hallinnollisten käytänteiden puutteesta johtuvan taustatietojen puuttumisen takia. Mitään ei ole tehty vastaavanlaisten tilanteiden välttämiseksi tulevaisuudessa".

119 Tästä kertomuksesta ilmenee siis, että se koskee komission aiempaa käytäntöä, jota siinä kritisoidaan aiheellisesti, eikä käytäntöä, joka vallitsi neljännen sopimuksen tekemistä koskevien neuvottelujen aikaan. Komissio on nimenomaan pyrkinyt parantamaan TACIS-ohjelmien toteuttamista järjestämällä yksiköitään uudelleen ja perustamalla vuonna 1998 yhteisön ulkopuolisiin maihin suunnattua yhteisön apua hallinnoivan toimialan.

120 Kantaja ei myöskään ole kyennyt esittämään konkreettista näyttöä hyvän hallinnon periaatteen loukkaamisesta. Tältä osin kantaja väittää esittäneensä 14.4.1999 uuden ehdotuksen neljänneksi sopimukseksi; ehdotuksessa oli kysymys toimeksiantojen kokonaan korjatusta versiosta, joka kuitenkin kantajan mukaan oli pohjimmiltaan identtinen komission pääosaston "Ulkosuhteet: Eurooppa ja uudet itsenäiset valtiot, yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, ulkomaanedustustot" jo joulukuussa 1998 tutkiman version kanssa, mikä sen mukaan osoittaa, että komission asiasta vastaavan henkilöstön jatkuva vaihtuminen merkitsi taustatietojen puuttumista eli institutionaalisen muistin katoamista, kuten tilintarkastustuomioistuin oli jo todennut. Sen sijaan, että tämä seikka olisi osoituksena hyvän hallinnon periaatteen loukkaamisesta, se päinvastoin osoittaa, että kantajan oma käytöskään ei ollut moitteetonta.

121 Näin ollen komissio ei ole loukannut hyvän hallinnon periaatetta, joten kantajan argumentaatio tältä osin on hylättävä ilman, että on tarpeen tutkia, annetaanko tällä periaatteella oikeuksia yksityisille.

122 Koska komission menettelyn lainvastaisuutta koskeva edellytys ei täyty käsiteltävänä olevassa tapauksessa, kanne on hylättävä ilman, että on tarpeen tutkia mainitun vastuun syntymisen muita edellytyksiä tai myöskään kuulla todistajia ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

Oikeudenkäyntikulut

123 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantaja on hävinnyt asian ja vastapuoli on vaatinut oikeudenkäyntikulujensa korvaamista, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(neljäs jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Kanne hylätään.

2) Kantaja velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Legal Tiili Vadapalas

Julistettiin Luxemburgissa 16 päivänä maaliskuuta 2005.

H. Jung H. Legal

kirjaaja jaoston puheenjohtaja